Rakennepoliittinen ohjelma 29.8.2013: Työuran alku, oppivelvollisuus ja opintotuki

Muistio 05.09.2013 | Ulla Hämäläinen VATT

Hallitus tavoittelee puolen vuoden pidennystä työuriin työuran alkupäässä. Tavoitteena on opintojen siirtymävaiheiden tehostaminen toisen ja korkea-asteen koulutuksessa sekä pyrkimys lyhentää opintojen kestoa korkea-asteella.

Koulutuksen siirtymävaiheen keskeisimmät uudistukset ovat oppivelvollisuusiän nostaminen, korkeakouluvalintojen uudistaminen ja korkeakoulujen hakijasuman purkaminen. Kahdesta jälkimmäisestä uudistuksesta esitys on hyvin lyhytsanainen, joten uudistuksen mahdollisiin vaikutuksiin on mahdollista ottaa kantaa vasta kun ne täsmentyvät.

Oppivelvollisuuden jatkamisen hyödyistä on olemassa tutkimusnäyttöä. Käytännössähän oppivelvollisuuden jatkaminen vuodella ei vaikuta suureen osaan suomalaisnuoria, sillä jo nyt valtaosa nuorista hakeutuu, pääsee ja suorittaa toisen asteen tutkintonsa loppuun. Oppivelvollisuuden jatkaminen pakottaa kuitenkin pienen osan nuoria hakeutumaan ja sitoutumaan koulutukseen vuoden nykyistä pitempään. Lisäksi se pakottaa nuoria ympäröivän palvelujärjestelmän – käytännössä kunnat – tarjoamaan ratkaisuja peruskoulun jälkeen koulupudokkaille ja koulutuksen keskeyttäjille. Kansainvälisten tutkimusten mukaan oppivelvollisuusiän nosto vaikuttaa myönteisesti niin yksilön tuloihin kuin erilaisiin hyvinvointitulemiin elämän varrella. Oppivelvollisuuden yksi lisävuosi ei välttämättä radikaalisti pienennä ilman toisen asteen tutkintoa jäävien osuutta, mutta uudistuksella voi silti olla vaikutuksia erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten ja ammatillisen koulutuksen valinneiden miesten tutkinnon suorittamiseen.

Hallitus pyrkii vaikuttamaan opintojen kestoon korkea-asteella kolmea kautta: opintotukijärjestelmän avulla, tutkinnon tavoiteaikojen tiukennuksilla ja velvoittamalla korkeakouluja tarjoamaan opetusta tehostetummin.

Opintotukijärjestelmään on tehty pieniä muutoksia jatkuvasti. Vuonna 2011 toteutettiin edellinen opintotukiuudistus, jossa mm. yliopisto-opiskelijoiden opintotuki tehtiin kaksivaiheiseksi (erillinen enimmäistukiaika kandidaatin ja maisterin tutkintoon), opintojen edistymisen seurantaa kiritettiin hieman ja pelkän opiskelijan asumislisän hyödyntäminen alkoi vaikuttaa opintotukikuukausien kulumiseen. Vielä ei tiedetä, onko opintotukijärjestelmän muuttumisella kaksivaiheiseksi vaikutusta opintojen läpäisyyn ja tutkintojen kestoon.

Kevään 2013 kehysriihessä oli jo päätetty opintorahan sitomisesta indeksiin 1.8.2014, opintolainavähennyksen korvaamisesta opintolainahyvityksellä ja opintolainan valtiontakauksen korottamisesta 100 eurolla 400 euroon. Lisäksi opintotukijärjestelmään tulee uusi 20 opintopisteen vähimmäissuoritusvaatimus lukuvuodessa.

Nyt pienin askelin tapahtuvaa uudistamista jatkettiin ”nostamalla opintorahan tasoa kustannusneutraalisti opintotukeen oikeuttavaa aikaa lyhennettäessä”. Käytännössä opintotukiaika lyhenee yleisimmissä maisteritasoisissa opinnoissa 55 tukikuukaudesta 50 tukikuukauteen ja uudistus johtanee noin 30 euron

korotukseen kuukaudessa opintorahassa.[1] Lisäksi hallituksen rakennepoliittisessa ohjelmassa mainitaan toimia, jotka muuttaisivat tavoitteellisia valmistumisaikoja ja velvoittaisivat ja kannustaisivat korkeakouluja tarjoamaan opetusta nykyistä enemmän. Näiden toimien yksityiskohtia ei kuitenkaan kuvata tarkemmin.

Yhdessä jo vuonna 2011 toteutettujen, keväällä opintotukeen jo päätettyjen uudistusten sekä ohjelmassa mainittujen korkeakouluja velvoittavien toimien kanssa on todennäköistä, että opintotuen rajauksella on opintoja nopeuttava vaikutus. Tutkimusnäyttöä opintotuen keston muuttamisesta on vain vuonna 1992 toteutetusta suuresta opintotukiuudistuksesta, jossa tuen keston rajaaminen vaikutti hieman kaikkein pisimpien opintoaikojen kestoon lyhentävästi. Nyt pienehköin askelin tapahtuu monia samaan suuntaan vaikuttavia uudistuksia, jotka voivat lyhentää opiskeluaikoja. Uudistukset voivat näkyä myös yliopistotutkintojen läpäisyasteen kohentumisena niin, että kandidaattitutkinnon suorittaminen yleistyy ja vakinaistuu ilman, että maisteritasoisten tutkintojen läpäisyaste välttämättä kasvaa.

[1] Kustannusneutraaliuden tulkintatapoja on useita, joten opintorahan korotuksen tarkkaa summaa ei ole tiedossa.